

Clino Trini Castelli naast een monitor waarop afgebeeld een ontwerp voor een bureausysteem.

Maarten Kusters

Het primaire en zachte design van Clino Trini Castelli

D E S I G N P R I M A R I O

In juli van dit jaar, werd de eerste cursus aan de Domus Academy in Milaan afgesloten. Deze internationaal georiënteerde 'post-graduate' designopleiding zoekt naar een nieuw standpunt in de verwarde wereld van vormgeving en design.

Het veranderde behoeft patroon, ontstaan door fundamentele maatschappelijke verschuivingen, vraagt om een heroriëntatie. Ergonomie en functionaliteit alléén zijn niet in staat de nieuwe problemen op te lossen. Binnen de ontwerpfilosofie kunnen emotionaliteit en subjectiviteit een herwaardering van het design tot gevolg hebben en de professie uit het slop halen.

Clino Castelli, ontwerper en docent aan de Domus Academy, is één van de protagonisten van het 'nuovo design' en de theorievorming daarvan. Zelf spreekt hij over het 'design primario'. Maarten Kusters, student en assistent op de Domus Academy, had een gesprek met hem.

Enkele maanden geleden verscheen in het tijdschrift 'Modo' een artikel van u met de titel 'design sarà primo e primario' (design zal het eerst en primair zijn). Hierin spreekt u van een crisis in de wereld van het design en een mogelijk antwoord daarop in de vorm van een nieuwe houding. Hoe moeten we deze houding interpreteren; is er sprake van een nieuwe designmethodologie?

Het 'design primario' kan geïnterpreteerd worden als een methode van werken die misschien niet nieuw maar wel origineel te noemen is. Het gaat om een houding waarin de interesse voor vorm-karakteristieken en de effecten daarvan groter is dan die voor de traditionele compositie.

Omdat de kunstmatigheid in onze leefomgeving is toegenomen, zal de ontwerper zich meer moeten gaan bezighouden met de aspecten die wij 'soft' noemen; dat wil zeggen met licht, kleur, geur en het tastbare, terwijl de traditionele 'harde' aspecten op de achtergrond treden.

Jullie spreken vaak van de nieuwe kwaliteit van het leven, de 'nuova qualità di vita'. Moeten we hier iets anders onder verstaan dan kwaliteit in de traditionele zin?

Nee, in principe gaat het om hetzelfde, maar wanneer wij over kwaliteit spreken bedoelen wij de kwaliteit die elk individu afzonderlijk aangaat en beleeft. Daarom noemen we hem bijzonder subjectief. We spreken dus niet meer over één kwaliteit, één gedachtengang die voortkomt uit het massaconcept, maar over verschillende subjectieve kwaliteiten.

Dus de 'goede smaak', het 'good design', zijn achterhaalde zaken? Iedereen heeft recht op zijn eigen design?

Dat is misschien iets te sterk uitgedrukt. Feit is echter, dat de industrie zich vandaag de dag bijzonder inspant om standaard-producten optimaal te variëren om aan de behoefte van de consument tegemoet te komen. Het kunnen variaties zijn die ik persoonlijk heel lelijk vindt, maar die iemand anders heel mooi vindt. Geen van ons heeft het gelijk aan zijn kant.

Wordt de rol van de ontwerper hierdoor in de toekomst niet overbodig?

Dat kan gebeuren. Maar omdat we ons in een industriële en niet in een ambachtelijke situatie bevinden, zal de productie geprogrammeerd worden vanuit kennis van individuele waarneming, individuele gevoelens, etc. Dat maakt het design veel complexer, maar we hebben ook computers en robots tot onze beschikking.

Een ontwerper moet dus meer inzicht hebben in het behoeft patroon van de verschillende groepen van individuen?

Daar zijn we inderdaad mee bezig. Het kunnen groepen van individuen zijn, maar ook typologieën. Binnen een groep bevinden zich bijvoorbeeld personen die een voorkeur hebben voor warme kleuren; anderen preferen koude kleuren. De één houdt van hoge tonen, de ander van lage. Merkwaardig genoeg vonden wij meer overeenkomsten binnen niet-homogene groepen, dan binnen eenzelfde groep. Zo kun je een auto ontwerpen voor een bepaald type Japanner, die hetzelfde is als ►

een bepaald type Europeaan. Het is namelijk onjuist om een bevolking, een cultuur, op een algemene wijze te behandelen en de mens te reduceren tot massafenomeen.

In de ergonomie spreekt men bijvoorbeeld van 'de gemiddelde mens'. Wij zijn echter niet geïnteresseerd in de gemiddelde mens, maar in de mensen binnen de speciale gemiddelden. Op het vlak van de emoties bestaat bijvoorbeeld geen 'gemiddelde' emotie. Er bestaan witte emoties, zwarte, zoete, bittere etc. Dáár moeten we ons in verdiepen.

Colorterminal I.V.I. (1978)
Ontwikkeling en opzet
van een kleur-service
centrum voor de Italiaanse
verfindustrie

Dit jaar heeft u voor het eerst een cursus geleid aan de Domus Academy. Vanwaar deze stap in het didactische systeem?

Om te begrijpen, te onderzoeken, om bepaalde karakteristieken te vinden en omdat het nodig is een 'taal' te ontwikkelen.

Tijdens de cursus bleek de beoefening van het 'design primario' een min of meer wetenschappelijk onderzoek te vereisen naar fysieke verschijnselen zoals licht, kleur, akoestiek, enz. Hoe ziet u de rol van de wetenschap in dit verband?

Volgens mij spelen de wetenschap en de technologie een heel belangrijke rol daarin. Maar wij interesseren ons in de eerste plaats voor het verschijnsel, en dat wil niet

zeggen dat dit automatisch op technologische wijze behandeld moet worden. Ik bedoel dat het 'design primario' ook beoefend kan worden in een pre-industriële dimensie.

Bijvoorbeeld?

Wanneer iemand een gebouw moet construeren dat moet voldoen aan bepaalde micro-klimatische eisen, dan kan hij dat bijvoorbeeld doen met modder. Hij kan daarbij putten uit zijn ervaring, of gebruik maken van zeer verfijnde instrumenten die hem in staat stellen dit materiaal te verwerken. In beide gevallen zal het hem uiteindelijk lukken om een ruimte te creëren waar het licht op een bepaalde manier binnenvalt en waar de lucht circuleert, zonder dat hij bezig is geweest met vorm. Hij gaat niet uit van de vorm maar van de koelte die hij wil bereiken. Het is daarmee niet zo dat wij de formele aspecten ontkennen, maar ze zijn ondergeschikt in de representatie van het verschijnsel; in dit geval het verschijnsel koelte.

Zo wordt het resultaat, de kwaliteit van het ontwerp, mede bepaald door de mate waarin de koelte gepresenteerd wordt: door middel van de schaduw, het licht, de afmetingen, de volumes, de wanddikten, etc.

U werkt veel in het buitenland, met name in de Verenigde Staten en in Japan. Staat men daar meer open voor dergelijke ideeën?

In Italië is een densiteit van de belangstelling en een zeer ontwikkelde kritiek aanwezig, die ik in het buitenland nog nooit in die mate ben tegengekomen, niet in Japan, noch in Amerika. Wij werken hier namelijk niet alleen met de rekenmachine, het papier of onze handen, maar ook vaak met woorden. Ik denk dat het in Italië gemakkelijker is om dergelijke zaken uit te denken. Het uiterst geraffineerde instrument daarvoor komt voort, onder andere, uit onze humanistische geschiedenis. Het Italiaanse design stoelt op de capaciteit van het uitwerken. Wij, jij en ik, zijn daar op dit moment ook mee bezig omdat we discussiëren over bepaalde zaken. In andere landen vind je dat vermogen tot kritische analyse, discussiëren, begrijpen en inschatten niet. Dat is de eerste fase. Daarna komt de uitvoerende fase, die veel gemakkelijker is en in andere landen net zo

goed gedaan wordt als hier. Wat betreft het gebruik en het benutten van ideeën, ligt de toekomst niet zozeer in Italië, alswel in de geavanceerde en geïndustrialiseerde landen waar de kunstmatigheid een groot probleem vormt. Of in de onderontwikkelde landen waar de primitieve kennis direct aangewend kan worden om een nieuwe kwaliteit te creëren. Volgens mij bestaan er dus twee extremen: de pre-industriële of de post-industriële dimensie. In Italië geloven we dat we, wanneer we in staat zijn hierin te investeren, onze technologische achterstand kunnen uitvlakken.

... en jullie plaats op het gebied van design kunnen consolideren!

Ja, ja. De problemen die het 'design primario' moet aanpakken, hebben te maken met het wegnemen van de harde kanten van de geavanceerde technologie. We moeten ons bezighouden met zaken die een onmenselijke kant hebben. Memphis ondervindt op dit moment zo'n grote waardering omdat ze de onmenselijke factor weet uit te wissen.

Op een vrij ludieke wijze...

Zij concentreren zich op het object, terwijl wij veel meer werken vanuit het oogpunt van de uitwerking die het object heeft op de mens. Het is ook mogelijk om 'design primario' te bedrijven zonder iets te doen; met niets dus. De lege kamer die een bepaalde sonore kwaliteit heeft.

Kunt u wat vertellen over de tekening van de man die is afgebeeld in de folder van de Domus Academy?

Dat ontwerp heb ik gemaakt om te laten zien dat de oorsprong van de huidige problemen niets te maken heeft met die 'objectiviteit' of 'hard'. Het mensbeeld uit de Renaissance was een mens van bepaalde afmetingen, met ledematen die op bepaalde punten articulaties hebben. Het huidige mensbeeld is anders. In deze tijd moeten wij de immateriële ruimte om ons heen gestalte geven. Daarom hebben we de mens afgebeeld met knooppunten uit de acupunctuur. De acupunctuur heeft een immateriële dimensie die je niet kunt zien, maar die je wel kunt meten. Hoe het precies functioneert weten we niet. De afbeelding toont de mens met een zenuwstelsel, en niet met botten, spieren en gewrichten; een hypergevoelige mens die in een kunstmatige omgeving leeft.

Hoe kijkt u terug op het eerste jaar Domus Academy? Bent u tevreden? En wat zijn de plannen voor de toekomst?

In de cursus die ik heb verzorgd, hebben we geprobeerd om onderzoek te doen en te werken zoals we zelf dagelijks in ons atelier werken. Dat was voor mij de meest interessante ervaring, want daarmee zagen studenten dat het 'design primario' geen abstract idee is, geen academisch gepraat, maar een reële professie, een beroep. Wij werken binnen het 'design primario' aan relevante thema's en onderwerpen. Op dit moment werken we bijvoorbeeld samen met een grote Italiaanse autofabrikant aan het opzetten van een centrum waar de kwaliteitscontrole plaatsvindt; de kwaliteit van de textuur, die van de kleuren, van de kunststof, van de textiel, van de lak etc. Daarbij is het uiteraard noodzakelijk dat men problemen van licht, geur en dergelijke moet beheersen. Hoe moet je dat meten, inschatten etc. opdat je een binnenruimte kan ontwerpen die stofvrij is... Dit centrum is geen onderdeel van de productie, zoals dat in Japan of Amerika wel gebeurt via een objectief kwaliteitsconcept; het is, laten we zeggen, volgens een Italiaans concept.

Na Memphis is het 'design primario' één van de laatste ontwikkelingen in het Italiaanse design. Welke invloed zal er van dit fenomeen uitgaan denkt u?

Zelf werk ik al twintig jaar volgens een methode die gebaseerd is op het 'design primario', maar daarvan ben ik me pas sinds kort bewust. Memphis daarentegen, heeft een geschiedenis die veel verder teruggaat. Memphis is het werk van een 'maestro' als Sottsass, dat een periode van meer dan twintig jaar beslaat. Hoe lang Memphis nog zal bestaan weet ik niet, maar dat is ook niet belangrijk. Belangrijk is dat het een lange geschiedenis heeft waarvan jullie alleen maar een stukje gezien hebben, een deel van de boog, het succes. Ik heb door de samenwerking met Sottsass deze ontwikkeling van dichtbij meegemaakt.

Het 'design primario' is nog geen fenomeen geworden. Voordat het zover is zullen er nog wel enkele jaren verstrijken. Maar ondanks het feit dat ons werk zich grotendeels baseert op tendensen, zal het als methode zeker blijven voortbestaan.

